

סקירה כלכלית שבועית

25 ביולי 2019

עיקרים

המיקוד השבועי עוסק במתודולוגיה הכלכלית להערכת השקעה אסטרטגית של חברה רב לאומית. הספרות המחקרית מעידה כי השקעות זרות ישירות (FDI) תורמות למשק באמצעות גידול הפרייון, יצירת מקומות עבודה חדשים, ועידוד הצמיחה הכלכלית. נוכח זאת, ממשלות רבות ברחבי העולם מציעות תמריצים כלכליים משמעותיים שנועדו למשיכת השקעות זרות.

בישראל, ההטבות עבור השקעות בתעשייה ניתנות מכוח החוק לעידוד השקעות הון. במסגרת חוק זה ניתנים, בין היתר, מענקים והטבות במס חברות בגין השקעות בתעשייה. אחד מהתנאים לקבלת הטבות במס חברות בשיעורים שנקבעו בחוק עבור "מפעל מועדף מיוחד" הוא קבלת אישור מאת המנהל הכללי של משרד האוצר, המנהל הכללי של משרד הכלכלה והתעשייה ומנהל רשות המיסים, לפיו הוכח להנחת דעתם כי ההשקעה המדוברת תתרום תרומה מהותית לפעילות הכלכלית בישראל ויש בה כדי לקדם יעדים לאומיים במשק. בהתאם לכך, נדרשת בחינה של הערכת התועלות למשק מביצוע ההשקעה בישראל.

לצורך כך, פותחה במשרד האוצר מתודולוגיה כלכלית מקיפה אשר בבסיסה ניצב עיקרון התוספתיות. התועלות מהפרויקט נלקחות בחשבון בניכוי התרומה למשק של חברה אלטרנטיבית (חברה גרית שנבנית לצורך הניתוח המתארת את תרחיש "עשיית עסקים כרגיל" בענף הרלבנטי לחברה שתעסיק את מרבית כוח האדם בפרויקט המוצע). זאת בשונה מגישה שמרנית פחות, אשר כוללת בחישוב התועלות תרומה למעגלים נוספים במשק מחד, ומאידך אינה לוקחת בחשבון את ההסטה לפרויקט המוצע של עובדים קיימים.

התועלות שנבחנות כוללות תוספת להכנסות המדינה, תועלות עקיפות בדגש על ההשפעה על הפרייון והתוצר ותועלות נוספות, כגון מיצוב המשק. עד כה, היקף ההטבות שהוצע היה נמוך באופן משמעותי בהשוואה לצפי הגידול התוספתי בהכנסות המדינה.

המיקוד השבועי

המתודולוגיה הכלכלית להערכת השקעות אסטרטגיות

רקע

הספרות המחקרית מעידה כי השקעות זרות ישירות (FDI) תורמות למשק באמצעות יצירת מקומות עבודה חדשים, גידול בהכנסות המדינה ממיסים ועידוד הצמיחה הכלכלית. המחקרים מעידים כי התרומה הכלכלית של פעילותן של חברות רב לאומיות מובילות (במונחי גודל וטכנולוגיה) גבוהה מאוד בהשוואה לממוצע חברות אחרות.² כך בין היתר, השקעות אלו מביאות עמן טכנולוגיות חדשות וידע עסקי ותורמות להגדלת פרוץ העבודה בישראל, הן באמצעות השפעה ישירה על החברה מושא ההשקעה והן באמצעות השפעה חיובית עקיפה על פעילותם של ספקים וחברות מקומיות.³

הצמיחה בסחר העולמי בעשורים האחרונים, עד המשבר הגלובלי האחרון, נשענה במידה רבה על חברות רב לאומיות שיוצרות שרשראות ערך גלובליות, במסגרתן תהליך הייצור מחולק לשלבים ומתפרס על פני מספר מדינות. נוכח זאת, ממשלות רבות ברחבי העולם מציעות לחברות הרב לאומיות תמריצים הכוללים הטבות במיסוי, סובסידיות, יצירת אזורים כלכליים מיוחדים, שינויים בחוקי העבודה, מתן זכויות קניין ועוד. התחרות יצרה תופעה המכונה "מרוץ לתחתית" שבמסגרתה שיעורי מס החברות בקרב מדינות ה-OECD ירדו מאז תחילת שנות ה-90 בכ-12 נקודות אחוז בממוצע (כשליש). דוגמאות בולטות לכך הן רפורמת המס שאומצה בדצמבר 2017 בארה"ב – Tax Cuts and Jobs Act Reform,⁴ שמטרתה הייתה להפוך את ארה"ב למדינה אטרקטיבית יותר להשקעות זרות ומקומיות, וכן מדיניות מיסוי החברות המיטיבה באירלנד, שקיימת במתכונתה הנוכחית מאז שנת 2003.

¹ מסמך זה נכתב בשיתוף אגף התקציבים והלשכה המשפטית במשרד האוצר.

² Source: De Mello Jr., L. R. 1999. "Foreign Direct Investment-Led Growth: Evidence from Time Series and Panel Data." Oxford Economic Papers, vol. 51, No. 1, pp 133-15.

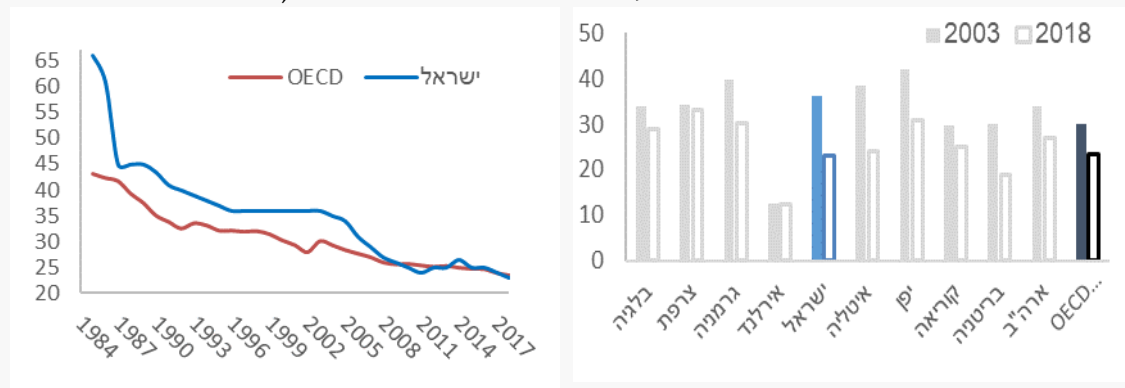
³ Tatiana Slobodnitsky, Lev Drucker and Assaf Geva (2018), "The Contribution of Multinational Enterprises to Labor Productivity: The Case of Israel", OECD Productivity Working Papers, No. 11, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/05410c09-en>.

⁴ להרחבה ר' [הסקירה השבועית מתאריך 14/01/18](#) באתר משרד האוצר

המיקוד השבועי

המתודולוגיה הכלכלית להערכת השקעות אסטרטגיות

תרשים א': התפתחות בשיעורי מס החברות במדינות נבחרות, באחוזים

מקור: PWC.

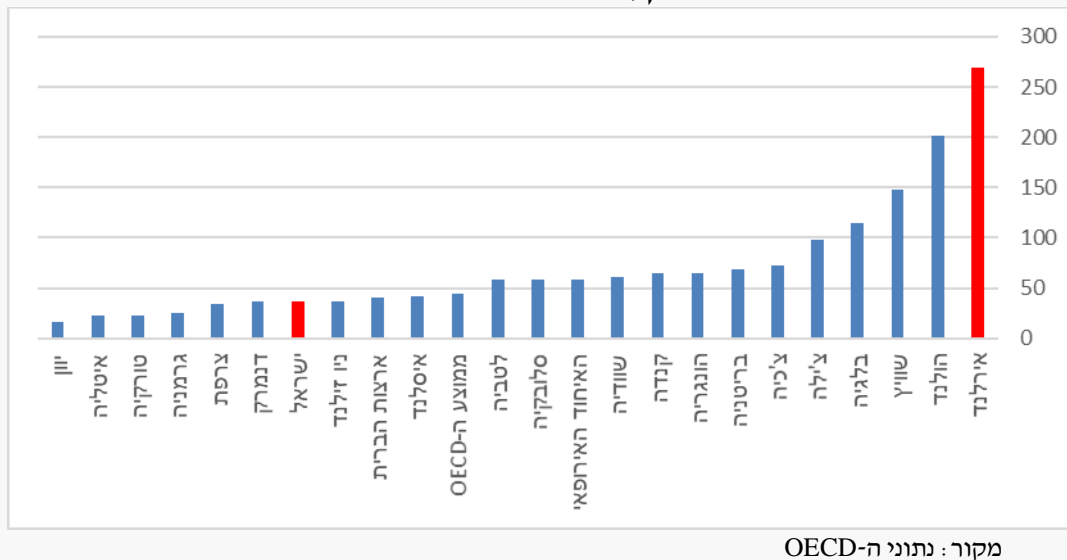
הערה: שיעור המס הסטטוטורי לחברות מבוססות קניין רוחני הינו לרוב נמוך יותר. ראה לעניין זה את [דו"ח הוועדה לעניין תהליך המיסוי על התעשייה עתירת הידע בישראל \(עמ' 24\)](#).

הדוגמה הבולטת ביותר להשפעה של שיעורי מס נמוכים על משיכת השקעות זרות היא אירלנד, אשר על פי נתוני ה-OECD הינה בעלת פריון העבודה הגבוה ביותר במדינות אלה. לאירלנד הצלחה רבה במשיכת חברות רב לאומיות שהן גורם מרכזי לפריון הגבוה, כאשר הכלי העיקרי לכך הוא מדיניות מס חברות אטרקטיבית (12.5%) ויציבה (מס החברות לא שונה מאז שנת 2003), לצד שורת תמריצים נוספים (כגון זיכוי בגין הוצאות מו"פ של 25% מסך ההשקעה) והקלות בעשיית עסקים במדינה (אירלנד מדורגת במקום הרביעי בעולם מבחינת היעדר הקושי שבתשלום המס).⁵ יצוין כי ישראל מדורגת במקום ה-26 ברמת הפריון והוא עומד על-כ-36 דולר לשעת עבודה, כ-23% מתחת לממוצע ב-OECD.

⁵ https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc_paying_taxes_2018_full_report.pdf

המיקוד השבועי המתודולוגיה הכלכלית להערכת השקעות אסטרטגיות

תרשים ב': מלאי השקעות זרות כאחוז מהתמ"ג במדינות נבחרות

בישראל, המסגרת הנורמטיבית הקיימת לצורך עידוד השקעות זרות של חברות רב-לאומיות היא החוק לעידוד השקעות הון, התשי"ט-1959 (להלן – **החוק**) ובפרט המסלול שקבוע בסימן 22 לפרק השביעי בחוק – "הטבות במס חברות בשל מפעל מועדף מיוחד". במסגרת מסלול זה ניתנים תמריצים לחברות לביצוע השקעות בהיקף משמעותי ברכישת נכסים יצרניים, במחקר ובפיתוח או בהעסקת עובדים נוספים. קבלת התמריצים הקבועים בחוק תלויה בהכרה במפעל של החברה כ"מפעל מועדף מיוחד"⁶. הכרה זו ניתנת בהתאם לרף הקבוע בחוק להכנסה מועדפת מינימלית של המפעל ולהכנסה של החברה המועדפת וכן על סמך אישור של המנהל הכללי של משרד האוצר, המנהל הכללי של משרד הכלכלה והתעשייה ומנהל רשות המיסים (להלן – **המנהלים**) לפיו הוכח להנחת דעתם כי לפי התכנית העסקית שהוגשה להם המפעל המועדף יתרום תרומה מהותית לפעילות הכלכלית בישראל ויש בו כדי לקדם יעדים לאומיים במשק, בהתחשב בין השאר במיקום הגאוגרפי של המפעל, ברמת השכר שצפוי שתקבע לעובדיו, ברמת החדשנות הטכנולוגית וברמת הפרייון לעובד.

מטרת מסמך זה היא תיאור עקרונות המתודולוגיה הכלכלית שמשמשת לאומדן התועלת המקרו-כלכלית למשק במסגרת בחינת מתן ההטבות לחברות רב-לאומיות בהתאם להוראות החוק. יובהר כי בחינה זו עניינה בחברות רב-לאומיות נוכח זהות מגישי הבקשות למתן ההטבות כאמור. אולם, אין מניעה לאשר הטבות מסוג זה אף לחברה שאינה רב-לאומית אשר השקעתה צפויה להניב למשק את התועלות הנדרשות, כגון קידום הפרייון והגדלת הכנסות המדינה.

⁶ יצוין כי מתן המענק ההוני מצוי בסמכותה של מינהלת רשות ההשקעות, בהתאם לפרקים השלישי והשישי לחוק.

המיקוד השבועי

המתודולוגיה הכלכלית להערכת השקעות אסטרטגיות

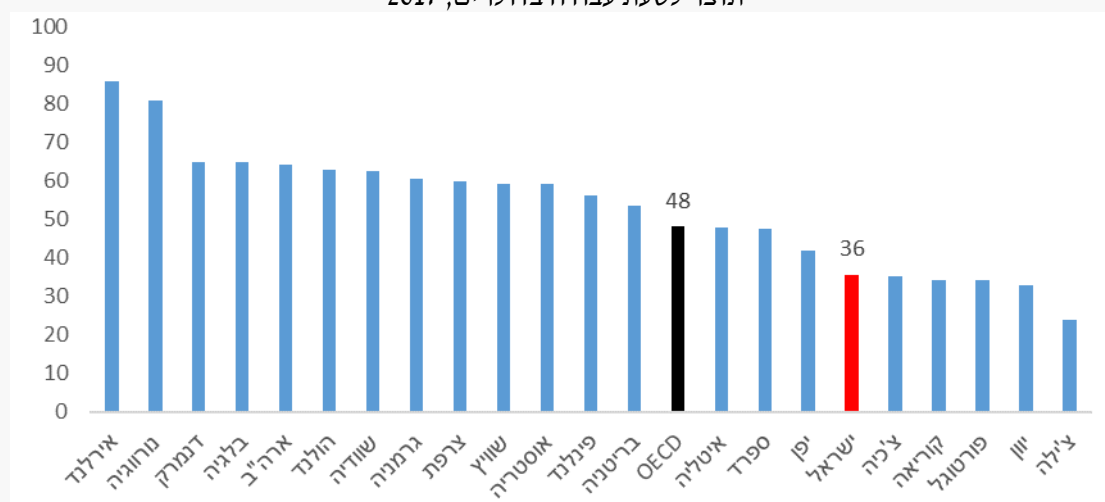
מטרות מרכזיות בבחינת השקעות אסטרטגיות

המטרה המרכזית בעת בחינת השקעה אסטרטגית היא קידום הפיריון שמאפשר להגדיל את התוצר במשק, ובמקביל לתרום להכנסות המדינה. זאת באמצעות מתודולוגיה תוספתית אשר מתחשבת בכך שמרבית גורמי הייצור המועסקים בפרויקט מוסטים מחברות אחרות במשק, וזאת כפי שיוסבר בפרק הבא.

השקעה בגידול בפיריון - התרומה לצמיחה בת קיימא אמורה להתבטא בגידול בתעסוקה בפיריון גבוה. הספרות לגבי הצמיחה האנדוגנית⁷ ממחישה כי בטווח הארוך, ולפיכך בהינתן שוק בתעסוקה מלאה, מקור הצמיחה הוא פיריון העבודה. לכן, בבואנו לבחון את התועלת מההשקעה בטווח הארוך ההנחה היא כי יש להתמקד בגידול בפיריון הנוצר כתוצאה מההשקעה עתירת הטכנולוגיה. זאת במיוחד לאור העובדה שישראל בשנת 2019 מאופיינת בשוק עבודה בתעסוקה מלאה ולאור העובדה שהצמיחה הכלכלית נמצאת קרוב לפוטנציאל וחזויה להיוותר סביב הרמה הנוכחית⁸. עם זאת, כפי שיוסבר בהרחבה להלן, קיים סיכון לשינוי מגמה בשוק התעסוקה ובצמיחה הכלכלית, כאשר בתרחיש זה תועלת הפרויקט תגדל באופן משמעותי.

לצד התרומה לפיריון, נבחנות גם זליגת ידע והשפעות חיזוניות על חברות אחרות וספקים במשק. ראייה זו מעצבת גם את מתודולוגיית הבחינה של התועלות הפיסקאליות (תרומה להכנסות המדינה) ושל רכיבי תועלת נוספים, כפי שיוצג בהמשך המסמך.

תרשים ג': פיריון העבודה במדינות OECD
תוצר לשעת עבודה בדולרים, 2017

מקור: OECD, עיבודי אגף הכלכלן הראשי

⁷ Sala-i-Martin, Xavier X. *I just ran four million regressions*. No. w6252. National Bureau of Economic Research, 1997.

⁸ להרחבה ראו דף התחזיות

<https://mof.gov.il/ChiefEcon/Pages/DevelopmentAndIncomeForecast.aspx>

המיקוד השבועי

המתודולוגיה הכלכלית להערכת השקעות אסטרטגיות

מימד נוסף של הבחינה הוא הרכב המועסקים וההשפעה האזורית של הפרויקט. אומנם הפערים בשיעורי האבטלה הצטמצמו בין המרכז לפריפריה, אך פערי הפרייון עדין גבוהים ובאים לידי ביטוי במיעוט מועסקים בפריפריה בענפים עתירי ידע, שהינם בעלי פרייון גבוה יותר. כמו כן, לאור המחסור בכוח אדם מיומן בכלל המשק, הסטט מהנדסים לדוגמא תהיה בעלת תרומה נמוכה (ואף שלילית) בהשוואה לשילוב עובדים מאוכלוסיות ששיעור השתתפותן בשוק העבודה נמוך.

על כן, בבחינת השקעה מסוג זה עיקר ההשפעה מתמקדת בגידול הפוטנציאלי בפרייון שמהווה תוצאה של הבאת הקידמה הטכנולוגית לפעילות בישראל. זאת, הן באופן ישיר על ידי העסקת אוכלוסיות שלולא העסקתן במסגרת ההשקעה הנבחנת היו מועסקות בתחומים בהם רמות הפרייון נמוכות יותר והן באופן עקיף באמצעות ההשפעות החיצוניות החיוביות על האזור. ההשפעות העקיפות באות לידי ביטוי, בין היתר, בזליגת הידע שנצבר אצל העובדים במסגרת ההשקעה הנוכחית, אשר מובילה להקמת חברות טכנולוגיות חדשות, וכן בשימוש באפיקים נוספים בידע שנצבר אצל ספקי החברה במסגרת ההכשרות שניתנות להם במטרה שמוצריהם יעמדו בסטנדרט התקינה הגבוה הנדרש לצורך ייצוא המוצרים לחו"ל.

שיקול נוסף, הרלוונטי כאמור פחות לעת הנוכחית אך יתכן שיהיה משמעותי יותר בעתיד, הוא הפעלת מדיניות פיסקאלית אנטי-מחזורית. בתקופות מיתון, פרויקט בסדר גודל משמעותי יכול להוות תחליף לגידול יזום בהוצאה ציבורית (בצורת תכניות האצה שונות) ולפיכך בעל תועלת רבה יותר. כאמור, שיקול זה לא נלקח בחשבון בניתוחים שנערכו בשנים האחרונות.

המתודולוגיה הכלכלית – הנחות מרכזיות

אחת מהנחות המרכזיות העומדות בבסיס הבחינה הכלכלית היא שישנה תחרות גלובלית על השקעות אסטרטגיות של חברות רב לאומיות, וכי חברות אלה מבססות במידה רבה את אסטרטגיית ההשקעה שלהן על התמריצים המוצעים על ידי המדינות השונות. זאת כמובן לצד מאפיינים אחרים כגון איכות ההון האנושי, יציבות ואיכות הסביבה הרגולטורית, קרבה לשווקי היעד, היצע הספקים המקומיים ועוד.

הנחה מרכזית נוספת היא שיש לבחון את התועלת התוספתית למשק - כלומר, את התועלת למשק מההשקעה, בניכוי התרומה למשק של "חברה אלטרנטיבית" (חברה גנרית שנבנית לצורך הניתוח המתארת את תרחיש "עשיית עסקים כרגיל" בענף הרלבנטי לחברה). כך, לדוגמא, המתודולוגיה מניחה שהחברה האלטרנטיבית הייתה מעסיקה את כלל כוח האדם התוספתי בפרויקט, למעט שיעור האבטלה הרלוונטי לאזור הגיאוגרפי של השקעה, וכן שהחברה האלטרנטיבית הייתה משלמת מס חברות ומס שכר עבור עובדיה וכד', בהתאם למוצע בענף הרלבנטי. לאור זאת, רוב התועלת הפיסקאלית נגזרת מהגידול במיסי החברות והדיבידנדים שינבעו מהפרויקט לעומת המיסים שהיו מתקבלים מהחברה אלטרנטיבית כאשר הסיבה העיקרית לכך היא הפרייון הגבוה בפרויקטים מסוג זה. בהקשר זה יש להדגיש כי במצב הנוכחי של שוק התעסוקה הישראלי, יצירת

המיקוד השבועי

המתודולוגיה הכלכלית להערכת השקעות אסטרטגיות

משרות חדשות הינה בעלת חשיבות משנית בלבד,⁹ לעומת העלאת רמת הפיריון והקידמה הטכנולוגית, אשר מביאה בתורה צמיחה בת-קיימא ותורמת למובילות הישראלית בחזית הטכנולוגיה העולמית. כמו כן, אומנם המתודולוגיה לא מתייחסת באופן ישיר להשפעה על שער החליפין ודחיקת היצוא של החברות האחרות, אך ההתייחסות להסטת כוח אדם מחברות אלו לפרויקט המוצע מכלילה תופעה זו בחישוב באופן עקיף.

הערכת התועלות מתחלקת לשלושה רבדים: תועלת פיסקאלית ישירה, תועלת עקיפה ותועלות נוספות (שאינן ניתנות לכימות). בהתייחס לכל השקעה של חברה נבחן היחס בין התועלת הפיסקאלית הישירה לעומת סך ההטבות המבוקשות על ידי החברה, כאמור בתכנית העסקית, לצורך ביצוע הפרויקט בישראל. מתודולוגיית מדידת תועלת "תוספתית" היא מתודולוגיה שמרנית ביחס לכזאת שלא לוקחת בחשבון את ההשפעה המשקית הכוללת.

לצד בחינת התועלת התוספתית למשק, נלקחים בחשבון ונבחנים גם שיקולים נוספים. בין גורמים אלו נבחנת תמונת המצב המקרו-כלכלית בארץ ובעולם, ההשפעה שתהיה להשקעה כזו על המשק הישראלי (כדוגמת צמיחת התוצר, היקף ההשקעות במשק, גובה הייצוא, ריכוזיות הייצוא ועוד), וזאת בשים לב לטווח הזמן הנוכחי. כמו כן, מתבצעת בחינה, ככל הניתן, של אטרקטיביות מדינת ישראל לעומת מדינות אלטרנטיביות לביצוע ההשקעה, מבחינת שיעור המס האפקטיבי וההטבות במדינות השונות. בכל מקרה, גם לנוכח התחרות מצד מדינות אחרות, ההסתמכות על חישובי התועלת המשקית מבטיחה כי ההשקעה האסטרטגית תניב ערך תוספתי למשק.

יש לציין כי הניתוח הכלכלי מתבסס בחלקו על נתונים אשר ניתנים כחלק מהתכנית העסקית שמציגה חברה רב לאומית לממשלה. הבחינה נעשית בשים לב לא-סימטריה הברורה במידע בין החברה לבין נציגי הממשלה. עוד יצוין כי התכנית העסקית שמציגה חברה רב לאומית מהווה התחייבות של החברה, אשר אי-עמידה בה, עלולה להביא לביטול כלל ההטבות או חלקן.

מתודולוגיית הערכת התועלות

בהתאם למטרות בחינת הפרויקט האסטרטגי, המתודולוגיה להערכת התועלות היא **תוספתית** – כאמור, נלקחות בחשבון התועלות מהפרויקט בניכוי התרומה למשק של "חברה אלטרנטיבית" (חברה גנרית שנבנית לצורך הניתוח המתארת את תרחיש "עשיית עסקים כרגיל" בענף הרלבנטי לחברה). כך, לדוגמא, המתודולוגיה מניחה שהחברה האלטרנטיבית הייתה מעסיקה את כלל כוח האדם התוספתי בפרויקט, למעט שיעור האבטלה באזור הגיאוגרפי הרלוונטי, וכן שהחברה האלטרנטיבית הייתה משלמת מס חברות ומס שכר עבור עובדיה, בהתאם למוצע בענף הרלבנטי.

⁹ זאת למעט אזורים גיאוגרפיים מסוימים וכן תעסוקה של אוכלוסיות ששיעור השתתפותן בשוק העבודה נמוך.

המיקוד השבועי

המתודולוגיה הכלכלית להערכת השקעות אסטרטגיות

ניתוח תרומת חברות אסטרטגיות למשק נחלק לשלושה חלקים: תועלת פיסקאלית ישירה, תועלת עקיפה ותועלות נוספות שאינן ניתנות לכימות. להלן פירוט כל אחד מחלקים אלה.

1. תועלת פיסקאלית ישירה

חישוב התועלות הפיסקאליות מתבסס כאמור על ההפרש בין תקבולי המס – מס שכר, מס חברות ומס על דיבידנד, ככל שקיים, כתוצאה מפעילות החברה, לבין התקבולים שהיו נוצרים כתוצאה מפעולתה של חברה אלטרנטיבית. לדוגמה, נניח שבשנה מסוימת סך תקבולי מס החברות כתוצאה מפעילות החברה מוערך בכ-10 מיליון ש"ח, ואילו מס החברות שייגבה כתוצאה מפעילות החברה האלטרנטיבית מוערך בכ-6 מיליון ש"ח. במקרה זה, התועלת הפיסקאלית התוספתית למשק מפעילות החברה האסטרטגית תהיה כ-4 מיליון ש"ח, ורק היא תשוקלל במסגרת המודל.

להלן פירוט סוגי המס השונים שנלקחים בחשבון בחלק זה.

מס חברות – במסגרת התכנית העסקית, החברה מספקת תחזיות לגבי היקף הרווחים הצפויים החייבים במס,¹⁰ ואלה נבחנים על פי שיעור מס החברות הרלוונטי.¹¹ רווחי החברות האלטרנטיביות מחושבים על בסיס ההנחה שהרווח יהיה שווה לעלות השכר בהתאם לפונקציית הייצור המקובלת בספרות הכלכלית. כמו כן, שיעורי מס החברות לחברה האלטרנטיבית נקבעים בהתאם לממוצע המשוקלל של שיעורי המס הזמינים לחברות תעשייתיות בענפים דומים ובאזורים הרלוונטיים. חשוב להדגיש כי אם לחברה האסטרטגית מוענקת הטבת מס, הרי שבמסגרת המתודולוגיה ערכה של הטבה זו יגולם בהפרש התקבולים מול החברה האלטרנטיבית וההפסד להכנסות המדינה מההטבה יובא בחשבון בחישוב.

מס על דיבידנד – שיעור חלוקת הדיבידנדים מתוך רווחי החברה מוערך על פי הצהרת החברה ונבדק לעומת נתונים היסטוריים. שיעור הדיבידנד המחולק בחברה האלטרנטיבית ושיעור המס המוטל עליו מחושבים לפי הממוצע הנהוג בענף הרלוונטי ולפי שיעור המס הרלוונטי על הדיבידנד בהוראות הדין. ההפרש שבין שיעור המס הצפוי כתוצאה מחלוקת דיבידנד בחברה האסטרטגית לעומת שיעור המס הצפוי להתקבל מחברה אלטרנטיבית, נלקח בחשבון במסגרת בחינת התועלת התוספתית.

מס שכר – במסגרת התכנית העסקית, החברה מתארת את מצבת העובדים ומפרטת את רמות השכר השונות. התועלת הפיסקאלית ברכיב זה כוללת את מס ההכנסה ותקבולי הביטוח הלאומי. נתוני השכר לעובד בחברה האסטרטגית מגיעים על פי רוב מנתוני החברה ונבדקים באמצעות נתוני רשות המסים. השכר לעובד בחברה האלטרנטיבית מחושב על פי השכר הממוצע בענף הרלוונטי, תוך התחשבות בתמהיל העובדים בחברה (לדוגמה עובדי ייצור מול עובדי פיתוח). ההפרש שבין שיעור מס השכר הצפוי מהחברה האסטרטגית לעומת שיעור המס מהחברה האלטרנטיבית, נלקח

¹⁰ במקרה שמדובר בפרויקט בעל השקעה נרחבת, והחברה ממוסה במתודולוגיית קוסט פלוס, רמת אי-הוודאות לגבי הרווחים למס היא נמוכה יחסית, שכן הפחת מהווה רכיב משמעותי בעלות הצפויה.

¹¹ בכלל זה נכללת גם תשואה מהשקעת הרווחים הלא מחולקים כדיבידנד.

המיקוד השבועי

המתודולוגיה הכלכלית להערכת השקעות אסטרטגיות

בחשבון במסגרת בחינת התועלת התוספתית. לחישוב התועלת הפיסקאלית הישירה משקל משמעותי ביותר בעת קבלת ההחלטה על היקף ההטבות שיינתנו.

2. תועלת עקיפה

בנוסף לתועלות הפיסקאליות מפעילותן של חברות אסטרטגיות בישראל, כפי שתוארו בסעיף הקודם, יכולות להיגזר תועלות עקיפות מכמה סוגים, בהתאם לחברה. תועלות אלה הן בגדר השפעה חיכונית חיובית, כלומר, פעילות החברה מניבה תועלות לחברות אחרות (כגון ספקיה), לאזור פעילותה או לכלל המשק. להלן יפורטו עיקרי התועלות העקיפות שנאמדות. יש לציין כי סוגי התועלות העקיפות יכולים להשתנות בין פרויקטים שונים.

תעסוקה בפריון גבוה – במקרים שבהם חברות אסטרטגיות מתאפיינות בפריון גבוה מהמקובל בענף שבו הן פועלות, הדבר בא לידי ביטוי בשכר העובדים ומגדיל את התוצר במשק. התועלת המשקית מהפריון הגבוה נאמדת באמצעות העלייה בפריון בעקבות העסקת העובדים בחברה האסטרטגית בהשוואה לחברה האלטרנטיבית, בניכוי ההפרש במס השכר שכבר חושב במסגרת אומדן התועלת הפיסקאלית הישירה.

הכשרת ספקים – חברות רב-לאומיות גדולות פועלות לעתים להכשרת ספקים מקומיים לסטנדרט תקינה גבוה שמאפשר להם לייצא ללקוחות נוספים בחו"ל. מדובר בהשפעה חיכונית חיובית שהמשק נהנה ממנה ויש להתחשב בה במסגרת התועלות העקיפות. במסגרת המתודולוגיה החברה מעריכה את הגידול בייצוא הספקים התוספתי, וערך זה מוכפל במקדם המבטא את הערך המוסף לתוצר.

פעילות ספקים – במקרים רבים החברה האסטרטגית רוכשת סחורות ושירותים מספקים מקומיים. תוספת הרכש כתוצאה מפעילות החברה האסטרטגית (בהשוואה לרכש שהיה מתבצע כתוצאה מפעילות החברה האלטרנטיבית) מעודדת פעילות כלכלית לאורך שנות הפרויקט. תוספת הפעילות הכלכלית נאמדת באמצעות הכפלת היקף הרכש במקדם המבטא את הערך המוסף לתוצר כתוצאה מפעילות מסוג זה.

תרומה לגידול מלאי ההון הפיזי – כאשר הערכת התועלת נוגעת לפרויקט הכולל הקמת מפעלים חדשים, מוערכת תוספת התוצר העתידית למשק בעקבות גידול מלאי ההון במשק לאחר תום תקופת הפרויקט. לשם החישוב נלקח הערך המהווה של המבנים בתום תקופת הפעילות המתוכננת של הפרויקט, לפי מקדם הפחת הרלוונטי. ערך זה מייצג את ערך ההון בתום תקופת הפרויקט, והוא מוכפל בתשואה הרלוונטית על ההון עד לסוף המוערך של חיי המבנים.

3. תועלות נוספות

בנוסף לתועלות הפיסקאליות ולתועלות העקיפות הנאמדות, לפעילותן של חברות אסטרטגיות ישנן לעתים תועלות שקשה יותר לכמת, ולכן הן אינן נלקחות בחשבון באומדן התועלות למשק. דוגמאות לתועלות כאלה הן קידום טכנולוגי של המשק, פיתוח הון אנושי (שבא לידי ביטוי במקומות העבודה

המיקוד השבועי

המתודולוגיה הכלכלית להערכת השקעות אסטרטגיות

הבאים של העובדים או בחברות שיפתחו, קידום סטנדרטיים ניהוליים, קידום סטנדרטים בטיחותיים, מיתוג המשק בחזית הטכנולוגית (שמאפשר משיכת השקעות נוספות) ומעורבות חברתית. בנוסף לכך יש לציין כי במסגרת בחינת כדאיות ההשקעה נבחנות ההשלכות של השקעה אסטרטגית על הריכוזיות במשק.

שיקולים נוספים

מלבד התועלת הכמותית שהוצגה בחלק הקודם לצורך קבלת ההחלטה נשקלים שיקולים נוספים איכותניים במהותם ולכן קשים יותר לחישוב, אך הם חשובים לצורך קבלת ההחלטה.

א. תמונת המצב המקרו כלכלית

לצורך קבלת ההחלטה נבחנת תמונת המצב המקרו-כלכלית והתחזית הצפויה לשנים הקרובות, במשק ובעולם. תמונת המצב משקפת את החשיבות וההשפעה של השקעה כזו במשק באותה עת. למשל בשנים בהם מסתמנת האטה בגידול בהשקעות החשיבות של השקעה בסדרי הגודל המדוברים עולה. כמו כן, מלבד ההשפעה על הצמיחה נבחנת ההשפעה הצפויה על היקף הייצוא, גיוון הייצוא, ריכוזיות הייצוא, התלות של המשק בחברה בשל ביצוע ההשקעה ומלאי ההשקעות הצפוי במשק. בנוסף, גם לתמונת המצב המקרו כלכלית העולמית ישנה חשיבות. ככל שצפויה היחלשות בסחר העולמי, ניתן לצפות כי כמות ההשקעות תפחת ועל כן התחרות על משיכת ההשקעות תהיה רבה יותר.

ב. מדינות אלטרנטיביות לביצוע ההשקעה וניתוח המתחרות

מתוך ראייה כי ישנה תחרות גלובלית על השקעות אסטרטגיות, וכי חברות מבססות במידה רבה את אסטרטגיית ההשקעה שלהן על התמריצים המוצעים על ידי המדינות השונות, נבחנת מדיניות המס והסובסידיה הצפויה לחברה ככל שתבצע את ההשקעה באחת המדינות הרלוונטיות ביחס להטבות שתקבל החברה בישראל. לרוב, במדינות ההשוואה הרלוונטיות ההטבות לחברות ניתנות "במסלול ירוק" והן אינן משתנות, ועל כן ניתן לחשב ברמת וודאות יחסית גבוהה את שווי ההטבה הכספי לחברה במדינות המתחרות. בהתאם, ניתן להעריך את רמת האטרקטיביות של התמריצים הניתנים בישראל בכל גובה שיעור מס או היקף מענק. כחלק מניתוח זה נבחנים תרחישים מנקודת ראות פיננסית של החברה, כיצד צפוי להשפיע אי-מתן ההטבות על האפשרות שהפרויקט יבוצע בישראל, בהשוואה למדינות אחרות, וכן נבחנת חשיבותו של הפרויקט הנוכחי לכך שיגיעו פרויקטים נוספים בעתיד. כך, למשל, הקמתו של מפעל חדש הינה שונה מבחינת מחויבות ארוכת-טווח של החברה, לעומת שדרוג הטכנולוגיה במפעל או הרחבת פעילות הייצור במפעל קיים. עוד נציין כי לחברות ישנם שיקולים נוספים בעת קבלת ההחלטה כמו קלות עשיית עסקים, איכות ההון האנושי של העובדים הפוטנציאליים, קשיי גיוס העובדים וכן אלמנטים נוספים שיש להם משמעות בקבלת ההחלטה. אנו מביאים בחשבון כי מדינת ישראל היא בעלת יתרון בחלק מתחומים אלו

המיקוד השבועי המתודולוגיה הכלכלית להערכת השקעות אסטרטגיות

ומביאים זאת לביטוי בחוות הדעת שמתגבשת על ידי גורמי המקצוע. כמובן שכלל הבחינות האיכותניות נעשות בשים לב לא-סימטריה הברורה באינפורמציה שבין החברה לבין נציגי הממשלה.